

## NA HODNIKU

**N**a hodniku so kadili bolniki; tisti, ki so mogli vstati. Na št. 4 je ležal en sam. Nisem videl, ali tam ni zvonca ali bolnik ne more dvigniti rok. Sobica je bila odprta, bolnik pa je stokal in vpil, da smo ga slišali na hodnik.

Hodnik se je zdel kakor kratka široka pipa, ki ima vivček pri vratarju, a lonček pri mizi, kjer so sedeli kvartavci. Na njem je smrdelo po ugašenih čikih, jodu, karbolni kislini, kloroformu, lizolu in še po vsem tistem, po čemer spoznaš bolnišnico. Zdi se, da ima tudi mešanica vseh duhov svoj posebni duh, ki se vpija v obleko, stene, betonska tla in les. Ali niso celo šipe v oknih smrdele po čudni, neznani tekočini? Nič ni pomagalo, če smo jih odprli. Obešali smo svoje copate, kdor jih je prinesel s seboj, na okna, da bi se prezračile. Ko nas je videla sestra Viktorija, se je nasmehnila: »Vam smrdi v nosu!« Nihče ji ni verjel. Kdo bi verjel, če smo prej, ko smo bili zdravi, vsi dobro vohali in vemo, kaj je plesen in gnoj? Na okno smo marsikaj obešali tudi zato, da smo mogli gledati opice, kunce in morske prašičke. Morali so dajati življenje za nas, preizkušati vbode in štrcaljke, potiti se zaradi nas in poginjati. Nam se niso smilile živalce, le sestram v kuhinji. Izbirale so jim hrano ter vsak hip je katera pomilovala na trpljenje in smrt obsojene živalce na dvorišču.

Naše okno je bilo v visokem prizemlju, kuhinja pa nizko na dvorišču. Če si hotel videti skozi okno, si se moral vzpeti in nagniti. Najlepše si videl iz sobe št. 6, druge so bile obrnjene na ulico. Opice so se zaganjale v žico, grizle železo, tresle kletke ter se zaletavale v človeka, če si se jim bližal. Okoli kletk je smrdelo, da je zapiralo sapo. Tja doli smo metali krušne skorje, dražili živali, jim žugali in bili s palicami. Samo trije so tavalili brez palice ter žugali z omelom ali z nogo polomljenega stola. Eden je moral stražiti, da nas ni videl zdravnik, drugi smo vihteli palice in cunje. Zdravnikov smo se bali kakor otroci učiteljev. Opice so vreščale, se zaganjale v rešetke ter lovile olupke, ki smo jih metali vanje.

Mijo se je skrtil v gručo, ko je kadil. Imel je vročico ter ga je zdravnik zjutraj zapodil v posteljo. Mijo je rad kadil ter rekel, da še ženski nisi všeč, če ne smrdiš po tobaku.

»Da bi videli mojo nevesto!« je dejal, ko še ni dobro oblekel bolniškega plašča.

Ahmed je zasmehljivo vprašal, če ni že dvanajsta.

»Izbirati moraš, da se ne opečeš!« je odgovoril. Danes bi moral biti v postelji; nam se je dobro zdelo, da je opeharil zdravnika, samo stari železniški čuvaj Mitre je zmajal z glavo:



»Kdo se je prišel zdraviti? Ti ali doktor?«

Mitre je bil najbolj krotak in miren bolnik. Zdelo se je, da je red, ki je moral biti na tiru, prinesel s seboj. Samo enkrat je besnel. Tistikrat je moral v kletko, kakor smo rekli zaprti postelji. Ko je čutil, da se mu bliža, je sam prosil, naj ga zapro. Vtaknili so ga vanjo, besnel je in kričal, čez tri ure je bil spet miren in molčeč, kakor bi se nič ne bilo zgodilo. Sestri Viktoriji je on najbolj mirno držal štrečno, ko je zvijala klobčič. Tako vdano in ponižno je sedel, da je bilo, kakor bi bila štrečna na garah in ne na njegovih velikih šapastih rokah. Niti besede ni spregovoril, samo svoje zdravo oko je upiral v sestro, motovilil z rokami, uklanjal prste, ko je polzela nit čeznje ter se rahlo nasmehnil, če se je zadela ali zamešala. Morda je bilo prav to njegovo mirno, krotko vedenje krivo, da se je vanj obregnil, kdor je mogel. In poleg tega ga Ahmed ni mogel. Z Mitrom sta se zbesedila pred dnevom. Ahmed je razlagal, da je prerok Mohamed večji od Kristusa ter da se že na tem vidi, ker je bil Kristus ubog, Mohamed ne. Drugi so molčali, samo Mitre je ugovarjal. Ves rdeč v obraz je ugovarjal.

»Če bi sploh ne bilo vprašanja, ali je Kristus res živel. Bral sem, da ga ni bilo in da so si izmislili ljudje!« se je vmešal Andraka.

Ahmed ga je ostro pogledal.

»In misliš, da bi bil v koranu, če ne bi živel. Kakor da bi se mogel koran lagati!«

»Kaj koran!« je zamahnil zaničljivo Mitre. »V koranu so pravljice. Kako morejo ljudje verovati vanje?«

Ahmed je prebledel in stopil korak naprej. Tresla se mu je spodnja ustnica od gneva in razburjenja.

»Da,« je rekel Mitre, »v koranu so laži!«

Ahmed se je stresel, kakor bi udarilo vanj.

»Reci še enkrat!«

»Kaj bosta!« se je zavedel Andraka.

Komaj smo ga toliko zmešali, da je mogel Nikolaj Mitra spraviti vkraj. Ahmed je pobliskoval z očmi in nič ni bil podoben onemu, ki je vsako reč prikrojil po svoje.

Od tega časa Ahmed Mitra ni pogledal.

Da so mu drugi ugovarjali, je še prenašal, četudi težko, odkar sta se pa zbesedila z Mitrom, mu ni smel črhiniti besede. Kjer je mogel, se je mrdoval nad njim. In ker je bil Ahmed bolj živahen in mlajši, je njegova beseda bolj zajemala naše možgane. Zato smo bili hudi, ko je Mitre vprašal Mija, kdo se je prišel zdraviti. Kaj mu mar, če Mijo kadi? Nič! Kdo more kadilcu reči, da ne sme prižgati cigarete? Nihče!

Mija smo obkrožili, da bi ga skrili, če bi bila potreba. Zdravnik je lahko vsak hip prišel, ker smo ga videli, kako je šel v sobo št. 5. Vsak čas lahko pride! Zato je čepel in vlekel, da nas je dušil dim.



»Če bi ležal, bi me sestra ne pustila iz postelje!« je dejal, potlačil čik na tleh in prižigal drugega.

Mi smo stali sredi hodnika. Na njegovem širokem koncu so sedeli okoli dolge, s povoščenim platnom pokrite mize kvartavci. Miza se je zdela samo ena. Iz kota v kot. Rekli smo ji »naša kavarna«. Ozki konec hodnika je bil pri izhodu. Kjer smo stali, je bila profesorjeva soba, zato si nismo upali vpiti, tudi če ga ni bilo. Nikoli nisi vedel, če ni v njej.

V »kavarni« je vstal prepir. Fedja ni hotel več igrati, češ, da mu nalašč izbirajo slabe kvarte! Poleg velikega krožnika za čike so imeli kvartopirci na mizi dva kozarca vode, ki je nihče ni pil, ker je bil vodovod za njihovim hrbtom ter so rajši pili svežo. Pipa je zmerom puščala, ker je niso bolj pritiskali. Vodo so imeli pred seboj, da je bila miza »kavarna«. Kdo bi mogel drugače prav igrati, ker s potrebnim navdušenjem mečeš kvarte lahko samo v kavarni. Igrali smo za žveplenke. Nekoč je Fedja izvlekel iz žepa svojega bolniškega plašča dvajset žveplenk ter trdil, da toliko še ni dobil, odkar igra. Krik in prepir je naraščal. Fedja je tiščal roko v žepu in vpil, da ne mara in ne mara, ker je Jozo pogledal soigralcu kvarto, njemu pa »porinil slabo«. Jozo ni nikoli kupil cigaret; zmerom jih je kje pozabil. Vedeli smo, da jih nima, še delali smo se, da mu jih pomagamo iskati, ko je stikal po žepih. Končalo se je tako, da mu jo je kdo dal, samo Ahmed mu je »posojal«. Če je on sedel na klopi, Jozo ni hotel kaditi. Tedaj je rekel, da mu je zdravnik doma prepovedal kajenje. »Moram se držati, ker me bo vprašal.« Nekje prav globoko se mu je zmerom oglašal sklep, da ne bo več prosil, toda vselej ga je prevzelo, če so kadili drugi. Nekaj časa je gledal, potem začel stikati po žepih. Navadno smo to opazili. Vse je imel preračunano, kdaj kdo pride na vrsto. Nikoli ni vzel, če je kdo ponudil vdručič. »Ne smem!« Zdaj je vneto igral in kadir cigaro, ki mu jo je prinesel svak v nedeljo.

Nihče ni pazil na dečka, ki se je podil po hodniku. Da se Lacko podi, je bilo že vsakdanje. Težko je govoril in šepal po prstih desne noge. Oče mu je prinesel balonček, ki ga je gnal po hodniku. Miju je bilo znano, da fantka razvajamo in je hotel pokazati, kako skrbi zanj. Dvignil se je, prijel igračo ter jo zalučal dečku. Otrok je vzkliknil od veselja, ko jo je ujel. Vsem se nam je dobro zdelo, da je tako hitro pozabil očeta.

Lacko nam je bil zlato jabolko, pišče židano, psiček kodrasti, janjček srebrni in še smo iskali besed, ker se nam je zdelo premalo. Udaril je po igrači, da je odskočila ter sestri Kaji udarila po štrcaljki, ki jo je držala v roki. Če bi bil storil kdo drugi, bi ga bili vsi okregali, kajti sestra je morala po novo iglo, četudi jo je zdravnik že klical v sobi št. 5.

Deček je vedel, da ni prav, zato se je potuhnil ter zavil okoli vogla.



Po kratkem hipu se je na onem delu hodnika, ki ga nismo videli, razlegel pok. Po poku se je pri omari, kjer so hranili obleko bolnikov, prikazal Lacko. V roki je držal vrvico in raztrgano krpo.

»Kako ti je počil?« je nekdo vprašal, ker smo koj vedeli, kaj je.

Lacko je težko govoril, kazal nazaj, gledal razcefrane ostanke ter ježno žugal z drobno pestjo.

Nismo razumeli njegove besede, toda Mijo je skočil naprej; pozabil je, da se mora skrivati pred zdravnikom.

»Mitre ti je stisnil balon!«

Lacko je prikimal ter še bolj dvignil drobno pest.

»Ko mi je padel na glavo, sem zamahnil!« se je prikazal Mitre. Toliko da se mu je videla glava na onem delu hodnika, ki je bil kakor vivček. »Drugega mu kupim!«

»To moraš!« je zavpil Mijo, da je njegov glas odjeknil na hodniku. »Pa kaj bo imel sedaj, sedaj dopoldne, dokler ne smemo v mesto?«

Tisti hip je stopil iz sobe zdravnik.

»Kdor mora biti v postelji, naj bo v postelji!« je rekel. Na hodniku je tiho, kakor bi vse izumrlo.

Ko se je izgubila njegova bela halja, je Ahmed zapihal skozi nos:

»Mitre je kriv!«

Mijo je ponovil za Ahmedom in pokazal s prstom:

»Mitre je vsega kriv!«

Kakor da je nekaj zasekalo med nami.

## II

Fedja ni hotel več igrati, češ, da si gledajo v kvarte in da ga sleparijo. Lahko njim, ker so bogati! Kaj njim žveplenke? Fedja jih nima. Po obedu je težko, če moraš gledati, ko drugi kade! Ko prižgeš drugemu, ti bo gotovo dal vsaj čik, če ne cele polovičke ali celo cigarete! Fedja jo je razdelil na tri konce, jih še povaljal, da se je usul tobak. Zato je imel cigareto za štirikrat, ker tobak, ki ga je stresel, je skrbno zavil v trd papir, tisti za sladkor, in slastno vlekel dim.

»Kaj smrdi?« je vlekla Petra, ki nam je nosila zjutraj kavo ter pometala hodnike.

Fedja ni povedal. Kaj Petra ve, kaj je tobak! Če je smrdelo, je gotovo smrdelo kaj drugega. Obveze ali pot ali jod ali vata. Zmerom kaj. Fedja je prijel Mija za rame:

»Le pojdi, če pravi doktor. Treba ni, toda, saj veš, potem je siten!«

Mijo se je okrenil:

»Mitre je vsega kriv!«

Na hodnik se je spet slišal glas iz odprte sobe.

»Slavko, Slavko!«

Vedeli smo, da je strežaj Slavko v mestu.

Stevo je odhitel.



»Radi cigarete! Prižgal sem mu jo. Zmerom misli, da je še pri vojakihi, tam si je lahko prižgal vsak hip, ker je bil sluga samo zanj, tu moramo biti povsod; če nisi hiter, se pa kregajo,« je povedal, ko se je vrnil iz sobe.

»No, tako težko ni!« je Jozo pihnil čik iz ustnika. »Težje je nositi vreče; moraš nesti, kar nalože drugi!«

»Človeka le ne moreš razsekati, če je pretežak, vrečo pa odtreseš!« se je brisal okoli ust Stevo. »Kolikor tehta, moraš nesti in še bolan povrhu!«

Dobro smo vedeli, da Stevo ni prav uren. Rad se je potuhnil, če se je mogel. Pravili smo, da je uren kakor veverica.

»Kakor veverica?« se je zasmel Ahmed, ko je prišel. »Če je on kakor veverica, potem ne svetujem, da kdo vpreže polža: se mu bo zvrtilo! Bolj počasen je ko polž!«

Smejali smo se mu. Spet se nam je posrečilo, da smo koga vlekli.

»Še hitrejši, ko veverica!« smo trdili.

»Vsem se vam je zmešalo!« je vpil Ahmed. »Dobro vidim!« Vse je hotel bolje vedeti. Če bi kdo trdil, da je bil Napoleon premagan, je on trdil, da je samo prej umrl. »Bi že videli, ko bi bil živel!« Pripovedoval je čisto nemogoče stvari; kimal sem mu, pritrjeval, da se sonce vrti okoli zemlje, da skrita korenina obudi mrliča, da se na gimnaziji uče tudi čarati, da so zdaj izumili top, ki strelja na sto pet kilometrov; da je na svetu pet in trideset milijard ljudi, in še marsikaj drugega je pravil.

Moj prvi tovariš Andraga, ki je bil na moji levi, me je takrat potegnil za odejo.

»Kako to zmorete? Kimati in pritrjevati! Saj nič ne ve!«

Ker sem mu pomežiknil, se je zakrohotal.

»In Rudolf še živi?« je pretrgal besedo.

»Skregala sta se, ker je Rudolf zahajal k njegovi prijateljici. Sin je zagledal za seboj debelo knjigo in mu jo vrgel v obraz; lice in čelo je imel razpraskano.«

»To je pa le nekoliko drugače,« je dejal Andraga, ki je dobro vedel, da Ahmedu nikoli ne smeš očitati, da laže. »Moja teta ga je videla,« je pomežiknil. »Ustrelili so ga, ker je Rusom prodal, kako se mislijo vojskovati.«

»Kje bo živel, če ga je stari vrgel v ječo!«

Ahmed je Steva sovražil. Nekoč mu je nekaj naročil, Stevo mu je odgovoril, da ni v službi. Od takrat ga ni mogel; kjer ga je videl, se je sprl z njim, da je počasen, zanikarn, da vzame, če ni nikogar.

»Ne smeš; toži te lahko.«

»Naj toži!«

Mitre je počasi prišel izza vogla.

»Zakaj si pritisnil balon!« se je razkoračil Andraga. »Da je moral Mijo v posteljo, si kriv, da se je razpočil balon, si kriv. Povej, česa nisi kriv!«



»Vsega sem kriv!« se je trmasto našobil Mitre. »Da ste tu, sem tudi kriv!«

Šel je v svojo sobo na št. 6.

»Še jezil se bo!« je gledal za njim Ahmed. »Samo prepira bi iskal, takšen je!«

»Če je bolan, je bolan!« je odvrnil Andraka.

»Bolani?« se je obrnil Ahmed. »Bolani, kakopa! Če bi bil bolan, se ne bi ženil. Na stara leta. Siten je in vsi naj bi ga ubogali. Ženska pa ni vredna pogleda! Križem gleda; tudi pri nas v Bosni bi lahko bila odkrita. Sem radoveden, če bo kupil Lacku! Obljubi, a ne drži, dobro ga poznamo!«

»O, če obljubi, drži!« se je zavzel Andraka.

Tisti hip je v sobi št. 6 nekaj udarilo.

»Mijo je vrgel v Mitra kozarec!« je rekel na pol odprtih vratih Fedja.

»Samo ti si kriv!« se je slišal globok glas iz sobe.

Gruča se nas je nabrala pred vrati; še oni, ki so kvartali pri mizi, so pustili kvarte. Živahno so mahali z rokami; slišal si zmedene glasove iz sobe, zmedene glasove in kretnje na hodniku. Hrup in vik se je razlegel celo k vratarju; z ženskega oddelka je naglo prišel zdravnik. Nekaj je vprašal sestro Kajo, ki je v kabinetu spet pripravljala štrcaljko. Ko smo ga zagledali, smo se stisnili za vogal, da ga nismo videli. Na videz smo gledali kvartavce, ki so v naglici stoje mešali kvarte. V hipu smo si vsi porazdelili ter se delali, da vneto igramo.

Ko se je zdravnik pokazal na vratih, je notri v sobi potihnilo, kakor bi odrezal. Za hip, dva, je prišel na hodnik Mitre ter tiščal pest na čelu.

Sestra Viktorija mu je hitro umila ranico z alkoholom, Mijo pa je moral v sobo št. 3 v 'kletko'. Vročica mu je gnala kri v lice, mahal je z rokami ter vpil:

»Mitre je vsega kriv!«

Strmeli smo vanj, ki je šel v 'kletko'.

»Danes ne bo smel na očesno kliniko zvečer. Jutri bo že hud na učiteljico!« je rekel Ahmed, ko so v sobi št. 3 zaprli vrata. »In zdaj naj mi še kdo zagovarja Mitra! Hinavec je! Izzival ga je! Izziva, če le pogleda!«

Zdelo se nam je vsem tako.

### III

V nedeljo popoldne so šli, kdor je mogel, v mesto. Ostali smo samo taki, ki smo težko hodili, in tisti, ki jih je držala vročica. Na hodniku je bilo soparno; sedeli smo na klopi pred profesorjevo pisarno. Sestra Viktorija je imela službo ter je brala v kabinetu iz molitvenika. Obrnjena je bila k nam, saj je na hodniku vsak čas nastal



hrup in prepir. Zdi se, da so ga bili vajeni, ker so se vsi tako mirno vedli, kakor da kdo lupi jabolka. Tudi trgovec »na veliko« je bil že s svojimi oranžami v sobi št. 2. Ahmed se je prijezil, da mu »je dal gnilo«. »In še rekel je, da je najboljša oranža, kar jih ima!« je vrgel Ahmed v koš olupke. »Zaslužil bi, da bi ne kupili več!«

Na klopi je sedel »gospod« Aleksej; gorje mu, ki bi izpustil, da je gospod. Prišel je šele v soboto in ni vedel naših navad. Nas je njegov »gospod« zabaval. »Ugled je treba varovati!« je pristavil, če je bil dobre volje.

Vsi smo »znali ceniti odliko«, ko je prisedel. Odmaknili smo se na klopi; še eden bi lahko sedel, toliko smo mu napravili prostora. Zamahnil je z roko in iz tega se je videlo, da bi sicer rajši sedel na široki naslanjač, a ne mara kvariti družbe.

Bil je bobnar pri mestni godbi v Virovitici.

Mitre je sedel pri mizi v kotu. Čakal je ženo. Lacko je moral spati, ker je sestra rekla, da morajo otroci popoldne v posteljo.

Pri nas je bil tudi Gjuro, ki je bil velik, kakor bi imel pet let, a mu jih je bilo šestnajst.

Ker se je ugrelo, je na hodniku še bolj zaudarjalo po vsem, kar smrdi v bolnišnici. Po mokri vati, ki jo je nekdo zatlačil v vodovod, da ni mogla voda v cevko, po ugaslih čikih, ki so se temnili v pljuvalniku. Na oknu se je sušila krušna skorja; nekdo jo je hotel vreči opicam na dvorišču, a je prav takrat moral zdravnik mimo ali kaj. Nam je bilo dolgčas.

Andraka se je zabaval s tem, da je lovil dim. Oblaček se je pognal, ko ga je hotel prijeti.

»Še ob tla ga meči, da bo boljše!« je osorno dejal Ahmed.

»Lahko ga!«

Z gorko vnemo se je pognal za dimom ter se zasukal, kakor bi ga metal ob tla.

»Kakor otroci!« je z dostojanstvom rekel »gospod« Aleksej.

»Vseeno je!« je rekel Andraka. »Plačali smo in nas nič ne briga. Čas gre, če spiš ali ležiš ali predeš zrak.«

Ahmedu se je to namah zdelo zabavno. »Ti lovi dim, jaz bom predel zrak, Gjuro ga navijaj! Če nam kaj ne rečejo, si bodo vsaj mislili. Tu smemo vse!«

»Vse? Vsega le ne, sicer bi Mijo ne bil posvarjen.«

»Če pa je Petri rekel, da jo ima rad! Nič več ne mara k radiu!«

»Ker je Silva govorila z drugim!« se je zasmel Andraka.

Silva je bila bolnica na očesni kliniki. Mijo je žarel, ko je pripovedoval, da mu je dala roko in vprašala, če ga kaj boli. Sinoči pa da je govorila z drugim. »Ženski ne smeš verjeti; vse pozabi!« Zato se je maščeval in vprašal Petro, če ga ima kaj rada. Meni je pripovedoval, da je vse iz maščevanja.

»Tako mislim, če nisi komu v nadlego!« se je opravičeval Ahmed. »Dim smeš loviti. Daj, lovi prst. Tako!« Palec desnice je vtaknil med



palcem in kazalcem svoje levice. Migal je z njim, ogledoval ga, sukal levico ter vedno bolj bližal svoj obraz. Nato je naglo lovil z desnico svoj desni kazalec.

»Ne moreš ga, ker se sam ne bo vlovil!« je zamahnil Gjuro. »Kakor vlakno, navijaš zrak.«

Prav takrat se je prikazal pri omarah sivkasto oblečen gospod. Tiščal je robec na nos. Videlo se je, da mu smrdi. Nekoga je hotel obiskati. Strme je uzrl ljudi na klopi, ki so lovili dim, predli zrak, ga navijali ali lovili prst. Za hip je postal, potem kakor bi gorelo za njim, obrnil korak ter izginil.

Andraka je bušil v smeh.

»Ali ste videli? Ni si upal naprej. Ta bo pripovedoval doma, med kakšne ljudi je zašel.«

Drugi so še dvakrat, trikrat opravili svoj posel, kakor bi šlo za glavo, potem so udarili v smeh, da se je Gjuro dušil. Andraka ga je udaril po hrbtu.

»Pomnil nas bo!« je dvigal s tal čik Andraka.

»Gospod' Aleksej se je spet zravnal. 'Kakor bi požrl grablje', so rekli, če so ga videli na hodniku. Zdelo se je, da mu je zamrznila beseda. Zgodilo se je, da ni spregovoril, da je nemo odzdravil, če je kdo kimal z glavo, da je celo Lacko moral po vojaško nazaj, ker ga ni pozdravil. Ob drugem času bi bil Ahmed ali Andraka vzrožil, če bi bil tako premolknil, danes pa je vse tako prevzela misel, da se je oni zbal, da ni nihče opazil 'gospoda' Alekseja. Andraka je celo poškilil za vogel. Nikogar! Začeli so se krohotati. Gjuro se je začel tolči po kolenih ter tuliti od veselja, da je še sestra Viktorija dvignila glavo v kabinetu. Iz sobe št. 4 se je začul spet glas kapetana, ki si ni mogel prižgati cigarete.

»Slavko! Slavko!«

»Ga ni!« je zavpil Gjuro. »Danes ima službo Stevo!«

»Kdor je!« je spet zavpil glas iz sobe.

Andraka ni napravil koraka, ko je prižvižgal Stevo okoli vogla ter zavil v kabinet.

»Kliče te!« je vpil Andraka.

»Naj počaka!« je dejal ter si ravnal lase pred zrcalom. V kabinetu je še sestra Viktorija nekaj rekla.

Vse oči so bile obrnjene v kabinet, nihče ni opazil: kakor duh je stal pred nami Mitre. Dvignil je roko ter dejal:

»To ni bilo lepo!«

Začudeno smo pogledali. Andraka se je zavedel in rekel:

»Seveda ni bilo, če pa kliče, pa tako!«

»Da ste takšni, to mislim!« se je spet oglasil Mitre. »Prepodili ste človeka, ki je prišel obiskati. Brez srca ste, da veste, brez srca.«

»Ali smo ga prepodili?« se je zagnal Ahmed, ki je prvi razumel.

»Pa povejte, 'gospod' Aleksej, če smo. Šel je. Zakaj je šel?«

»Zbal se je!«



»Če se je zbal, se je pač! Ali kdo more za njegov strah?«  
 »Gospod' Aleksej ni odgovoril ter je hodil po hodniku, kakor da je sam.

»Brez srca ste, da vestel!« je rekel Mitre.

»Ali ti kaj mar?« je sovražno dejal Ahmed. »Ali je radi nas moral Mijo v kletko?« »Kaj bi še rad?« je zabevskal nad Mitrom, ki je še zmerom krilil z rokami.

»Nisem jaz kriv, če je bil Mijo v kletki!«

Obraz se mu je potegnil; ves nebogljen je stal pred nami. Njegov bolniški plašč je raztrgano visel na njem. Obril se ni, češ, da mu britev ne reže. Zato so mu štrlele kocine iz brade kakor igle.

»Kdo pa je?« je bruhal Ahmed. »Kdo je rekel, da mora Mijo v posteljo, a?« Obrnil se je k nam. »Mijo je bil miren, ali ne, pa si prišel!«

»Pa nisem kriv!«

Mitre je žalosten spet sedel k mizi. Naslanjal je svoje šape na mizo ter pri najmanjšem šumu, ki je prišel od vhoda, dvignil glavo. Vselej se je ozrl ter nemo obstal, kakor bi čakal krta. Ko so vrata spet zaloputnila ter je prišel po hodniku neznanec, je omahnil brez moči. Čutili smo, kako vleče vsak šum in korak na uho.

Vedeli smo, da čaka žene.

»Saj ne mara zate, Mitre, ti si lepo shranjen, ona pa po svojih potih. Kadar prideš domov, glej, da napraviš red. Zdaj je za ženo čas, da se nekoliko razveseli, ko si takšen, da bi te še v sladkorju ne maral. Siten si kakor hren in slinast, kakor bi polž lezel čez te. Namesto da bi dal zanjo meso in kri, si kisel kakor zelena drenulja. In pokora si, da bi te še za post ne marali!« je pomežikal Andraka.

Smejali smo se obupnemu obrazu, ki je spreminjal barve, kakor bi ga namočili v vitriolu. Mitre je lovil klop, kjer je sedel. Vse se mu je majalo. Zdelo se mu je, da se suče okoli njega, kakor da je ušlo iz tečajev. »Ali res?« je jecel ter se počasi majal k nam.

»Res, če še ne veš!« je rezko dejal Ahmed. Važno je podprl brado s kazalcem. »Ali ni res, gospod' Aleksej?«

»Gospod' Aleksej je pokimal z glavo.

»Zdaj vidiš!«

Stevo je jezno prišel iz sobe.

»Naj pove, če se mu ljubi! Le naj pove profesorju! Če sem bil drugje, sem bil drugje. Kdo naj čepi pri njem?«

Nihče mu ni privoščil besede. Andraka je trdil, da ga je nekoč, ko je še hodil z berglami, pozabil ali nalašč pustil na stranišču. Ahmed je trdil, da pobere vse prej, preden nese jesti drugemu razredu. Gjuro se ni upal reči besedice.

»Naša služba je res težka!« je vzdihnil Stevo.

»Njegova je res težka!« je vzdihnil Andraka. »Če bi mu ne šlo za kruh, se pritožim. Za kruh je danes težko. Ima bolno mater!«



»Potem bi moral bolj paziti! Ali je on v službi ali mati? Samo da se kaj obregne, pa ga zašijem, da bo pomnil!« je povlekel »gospod« Aleksej. »Z bolniki bi že moral biti prijazen. Zakaj je tu!« Zavil se je spet v molk, ko je obrnil obraz od nas. Vsi smo se začudili, da je toliko rekel.

Proti večeru so se vračali tisti, ki so bili šli v mesto. Trudno in težko so hodili in sestra Hortenzija je vprašala nagajivo, če so se napili. Mijo je zatrjeval, da ni videl vina. »Nak, tega pa ne, vina pa ne!« Pravil je, da ne gre več v mesto, da mu je v Maksimiru opica vzela zrcalo. »Prišla je kakor blisk ter ga vzela. Pogledala se je, pokazala še samcu, ki ga ji je vzel z vriščem in truščem, da je moral čuvaj miriti.

»In ga ni vrnil?«

»Kako? Razbilo se je, ko ga je spravljal pod strešico. Ali naj pobiram kosce, ki so frčali po pesku. Zdi se, da se je smejal, ko se je ozrl za menoj. In prav takrat je prišla mimo gospodična Klara. Samo, da bi videli, kako je bila lepa.«

»Klara? Kako veš, da je bila Klara?« se je zabliskalo Ahmedu v očeh.

»Klicali so jo! In poznal sem jo, ko sva se že prej videla. Pri medvedih! Niti pogledati se nisem mogel, ker nisem imel zrcala. Čutim, da sem skuštran!«

Griva mu je res potna lepela po obrazu.

Mitre je tisti popoldan zaman čakal ženo. »Že ni imela, da bi prišla.« In poleg tega mu Fedja ni prinesel igrače za Lacka. Fedja je vrtel oči ter govoril in govoril, da je balonček iskal, toda ga ni dobil. Videlo se mu je, da je vaje izgovorov.

»V Maksimiru so!« je pripovedoval. »Samo ljubilo se ti ni. Daj, da prinese kdo jutri.«

Zdaj se je izkazalo, da Fedja nima denarja. Ahmed je nemo stal ob strani.

»Morda si izgubil!« je rekel nekdo.

»Izgubil, kakopa! Snedel! Žemljo! Kaj žemljo? Cigarete!«

Obrnili so mu žepe. V desnem so našli prelomljenih drav.

»Mitre je dal tri dinarje. Koliko si dal, Mitre? Povej, koliko?« je vprašal Andraha.

Mitre je pomolčal.

»Le povej!«

»Pet!«

»Pet? Vidiš, pet! Kje imaš, Fedja?«

Tiščali so vanj, dokler ni povedal, da se je vozil na vrtiljaku. Žemljo je tudi kupil, napil pa se je vode. Da je vrgel v ribnik tri nežice za vidro, ni povedal. Poskakovale so na vodi in njemu se je to zdelo lepo.

»Zdaj Lacko nima igrače!«



Lacko je stal pri vratih, ko mu je Andraha rekel, da ne bo nič. Stisnil je pest ter grozeče planil v Mitra.

»Le udari!« je vpil Ahmed, ki je ploskal, ko je planil mimo njega. Mitre se je umaknil; Lacko se je zadel v klop ter padel na obraz. Zavpil je, čez hip mu je kanila kri iz nosa. Ko je fantek zagledal kri, je glasno zajokal. Mitre ga je hotel prijeti, a ga je nekdo divje sunil v bok. »Najprej ga vrže, potem pa —!« Ahmed ni končal, ko je priletela sestra Hortenzija ter otroka dvignila. Peljali so ga k vodovodu. Sestra Viktorija je prinesla joda, sestra Almira je sklepala roke ter strmela v gručo, ki se je sukala okoli dečka.

Mitre je stal ob strani ter ponavljal, da ni kriv.

Ahmed mu je grozeče požugal; zdelo se je, da bi planil nanj, če bi sestra Almira ne stala pred njim.

»Zdaj si ga še vrgel!«

»Nisem ga!«

»Zakaj pa je padel?« se je razsrdil Ahmed. »Zdaj vemo, zakaj te žena ne mara. Ker jo tepeš! Zakaj ni prišla? Ker jo tepeš. Sam si star, a jo še tepeš!«

Mitre je bil kakor pijan.

»Ne maram je, če ne pride in ne piše! Tepem je pa ne!« je ponovil. Bil je kakor pijan.

#### IV

Jozo je stal pri oknu in gledal opice. Na št. 6 so jih dražili; metali so jim oranžne lupine, škatle od žveplenk, napolnjene s peskom, jajčne lupine, stare skorje in strgane cunje. Živalce so se besno zaganjale v kletke ter cefrale krpe, ki so se obesile na žico.

»Če bi jih izpustili!« je modroval Nikolaj, »vse bi opraskale!«

Z dvorišča je zaudarilo po umazanih cunjah in pomijah, ki jih je kmetiški možakar prelival v svoj sod.

»Zdi se, da ima Stevo napitnino, če so jedi mrzle in bolniki nečejo, potem jih izlije v pomije!« je razlagal Ahmed, kadar je nesel Stevo ostanke po hodniku. Razlegalo se je klicanje, nato ropotanje koles. Opice so se stisnile v kot ter prhale od jeze, ko je mož odpeljal pomije.

»Kaj bi! Še privežeš jih na verigo, pa gredo kakor jagnje. Vsega se privadijo. Kdo se ne privadi? Človek je kakor bacek, opica kakor bacek: še v smrt ti gredo kakor backi. Opice in ljudje! Če kažejo leva, pa ne bi opic! Slišal si že, da je lev na svete čase koga prijel, da bi opica, pa še ne,« je modroval Jozo.

»Pa bi opraskale!« je trdil Nikolaj.

Prijel se je spet za cev, ki je bila za kurjavo ter premaknil korak. Oprijemal se je zidu ter drsal naprej.

»Backi, opice in ljudje smo enaki. Enaki! Bojimo se šibe in za bolj uporne je bič.«



Jozo se je zasmel. »In osel!« Udaril se je po kolenih ter ni mogel do besede. Nenadoma se je začel smejati, da ni nihče vedel, zakaj. Grebel je v svojo misel ter smo morali počakati, da je nehal. »In osel!« je ponovil, ko je prišel do sape! »Ujet sem bil na Siciliji. Tam so črpali vodo s kolesom kakor ob Donavi. S kolesom!« se je zasukal, da bi videl, koliko jih posluša.

»Zdaj bo Jozo pripovedoval!« je vpil Nikolaj. »Jozo, Jozo!« Na njegovo vpitje so se zgrnili kakor piščanci okoli koklje. Jozo je hrknil, odkašljaj se ter povlekel sapo. Po teh pripravih sodeč sem videl, da tudi njega vlečejo.

»Pri vojaki sem bil ujet. Na Siciliji. Mnogo nas je bilo na Siciliji,« je dodal, ker je videl, da se Nikolaj muza. »Kdo pa ni bil ujet, če si glavo pokazal?«

»Tisto o oslu si obljubil!«

»Ker je še nisem povedal, naj bo!« se je naslonil na zid.

Andraka je sunil tovariša.

Jozo je zahrkal, kar je bilo znamenje, naj molči.

»Bil sem ujet!«

»To si že povedal!« je menil Mijo.

»Če pa niso vsi slišali!«

Tedaj se je vmešal Mijo, češ, da je dobil pismo od doma.

»Pravite, da me ne mara! Berite, da boste vedeli, kakšno dekle je!« Ko mu je hotel seči Andraka po pismu, ga je zmaknil in skril pod srajco. »Tako pa ne; takih stvari pa nikoli! Samo zame je.« Zato ga ni strpelo na mestu. Presedal se je, gledal ovitek in Andraka je trdil, da ga je poljubil. Andraka ga je s silo povlekel na klop.

»Do prihodnjič!« je glasno velel Ahmed. »Zvest pa nisi!«

»Kaj bi! Nič ne mudi!« je zagrabil Andraka Mija za plašč. Potisnili so ga nazaj. »Zdaj pripoveduje Jozo!« Mijo je moral spraviti pismo v hlačni žep. Miru pa mu ni dalo; obrnil se je in šel po hodniku, ko je začel Jozo.

»Pa res nismo vsi slišali!«

Jozo se je ozrl, če se res ne norčujejo. Vsi so imeli resne obraze. Jozo je hotel pripovedovati v slikah, a je zmerom zgrešil primere. Misel mu je preskočila na nov dogodek, zato se njegova povest nikoli ni končala, kakor jo je začel. To smo vedeli, zato nam je bilo njegovo pripovedovanje v veliko zabavo. Zdelo se je, da je Jozo svojo hibo včasih spoznal, ker je namah prenehal ter ni hotel nadaljevati.

»Na Siciliji črpajo vodo iz vodnjaka z oslom.«

»Z vedrom!« je zaklical Ahmed.

»Ne bom povedal, če ne poslušate!« je užaljeno obmolknil.

Zaman so bile vse prošnje. Trmasto je strmel predse ter molčal. Niti Nikolaj s svojimi orglicami ga ni mogel pregovoriti. Nazadnje so rekli, da ne ve naprej, da si je izmislil samo začetek in da jih vleče. Zdaj je rekel, da so vse že slišali in da nima več povedati. Da ni bil nikoli ujet in tudi nikoli pri vojaki. Kazal je škrbine in



pravil, naj pogledajo njegove zobe, ki mu še niso zrasli. »Zato sem mlad in nimam dvajset let,« je rekel ter vlekel brke.

»O, drugemu so začeli šteti leta, ko je oblekel prve hlače, tebi, ko si nehal s šolo!«

Iztrgal se je iz kolobarja ter taval po hodniku.

Iz kabineta je stopil Mitre; v roko so mu vstrcali zdravilo. Držal je desnico v laktu upognjeno, v levici je nesel plašč. Zdel se je utrujen, kakor da ne spi. Njegov sosed je trdil, da ga je slišal, kako se je obračal v postelji. Ahmed je trdil, da je ponoči taval iz sobe v sobo ter se pozno vrnil.

»Že imam!« je dejal Miju. »Zdravniki so danes dobre volje. Malarijo so mi dali. Zdaj sem zapečaten.«

Mijo je pogledal v stran.

»Ne vem, zakaj si tako hud?« je vprašal Mitre.

»Pa jaz vem!« je zagodrnjal Mijo. Videli smo, kako je med njima napeto.

Igralci pri mizi so se spet zbrali ter položili pred sebe žveplenke. Fedja je imel polno škatlo ter široko sedel. »Zdaj mu ne pridejo tako hitro na konec! Dve škatli je kupil!« je godrnjal Nikolaj.

Mitre je stresel z glavo, kakor bi mu kaj padlo v oči. »Zdaj sem zapečaten! Malarijo so mi dali. Zapodili so me v posteljo in malarijo imam. Da preženejo eno bolezen, cepijo drugo. Res sem radoveden, kaj bo!«

»O, koliko jih je že prejelo malarijo, pa niso vpili, ti pa — saj ni, da bi govoril! Kaj pa je to? Nič, prav nič!« je rekel Nikolaj.

»O, nekaj je le!«

»Nič!«

Zdaj se je Mitre namrdnil.

»Če boš ležal, ne boš mogel kupiti Lacku! Kdo bo kupil in kdaj? Tri dni Lacko že nima balona! Ali misliš, da ne boš? se je razvnel Ahmed.

»Nimam!« je dahnil Mitre. »Čakal sem, pa žena ni prišla. Ni prinesla in zdaj nimam. Vrnil bom, če kdo prinese, prav gotovo bom vrnil. Lacko res nima! Ta Fedja! Saj veste, kako je bilo z njim?«

»Zakaj si mu dal? Ali nisi vedel, da Fedja ne sme videti denarja? Kaj ne, Fedja?«

Fedja je prikimal. Nihče ni vedel, da ga je Ahmed držal pod mizo za stegno ter mu zašepetal, da ga vščipne, če ne potrdi. »Ne smem!« je rekel.

»In Lacko je žalosten!«

Bogve, koliko bi jih še slišal, če ne bi prišel zdravnik. Mitre se je ustrašil in naglo izginil v sobo. Nekaj so še vpili za njim, a ni razumel.

Jozo me je ustavil pred izhodom k vratarju, da sva morala sesti.

»Vam povem!« je pomenljivo dvignil prst k ustnicam. »Vam lahko, onim ni za resnico. Vrečo so nataknili oslu in ga pognali. Cel dan je



potem hodil v krog ter črpal vodo. Kdor je šel mimo, ga je udaril preko hrbta in glave ali kamor je padlo. Niti za trenutek se ni ustavil: hodil je v krog ter črpal vodo. Vrela je kakor iz potoka. Zalivali so vrtove in njive. Za večerjo so ga zapodili v trnje. Kaj je tam jedel, ne vem. Drugi dan so ga spet. Zdelo se mi je, da zanje vse osel napravi. In kakšno solato so imeli! In paradižnike! Moja glava ni nič, če bi jih primerjal. Vse to napravi navada; če bi ga naučili kaj drugega, pa kaj drugega. Vse je navada. Če bi človeka naučili na seno, bi seno. Vse je navada. Le poglej ljudi, ko gredo po cesti! Če je godba, pozabijo na vse, čez hip gredo v korak. Pokaži jim samo s prstom v daljavo, kakor bi mignil, gredo naprej.

Vem, kako so pri vojakih čakali na vlak. Bil sem kurir in narednik. Pa sem bil. Sprevodnik mi je potihoma rekel, naj počakam, ko se napravi prostor. Naj ne grem za njimi, ko vdero. Potem je zavpil, da je vlak za tja in tja na tretjem tiru. Ali ni vse drvelo na tretji tir? Še mene bi potegnilo, da se ni nekaj zgodilo. Patrulja je nekoga privedla in sedla na klop na peronu. Oni je mirno stal pred njo za hip, potem se pa vrgel na tretjem tiru pod kolesa. Vlak je že piskal.

»Naj piska, le naj piska! Šel ne bo!« je dejal sprevodnik. »Šel bo tale in so oni na napačnem tiru. Kar povlecite ga!« se je obrnil do patrolje. »Šel bo tale na prvem tiru.« Izvlekli so ga. Vlak na prvem tiru je zasopihal z nami ter smo šli.

»Kaj bi bilo, če bi vsi drevili semkaj? Zato smo jih morali spraviti v onega!« je rekel sprevodnik, ko je v vagonu gledal naše papirje. Ljudje se dajo preslepariti in rajši verujejo neumnosti!« je nazadnje dejal Jozo.

»In tisto o oslu je prav tako.«

Nisem prav umel, zakaj tako na dolgo in široko. Ozrl se je, če kdo sliši, napravil dva koraka nazaj ter potem rekel:

»Pet dinarjev je Mitre dal Fedji, pa ni prinesel; če bi jaz imel, bi dal, ker Lacku je dolgčas. Ne ve, kaj bi. Vi imate, dajte meni in prinesem. Popoldne bo že imel!«

Imel sem zadnjega kovača, nič drobnega, zato sem okleval, če bi mu dal. Nazadnje se mi je zdelo zabavno in zanimivo. Segel sem in stisnil v roko. »Kar ostane, nazaj!«

»Seveda!«

Zašklepetal je s svojimi brezpetniki in izginil k vratarju. Čez hip se je vrnil: »Bo!« je rekel po premolku. »Tisto z vlakom se ni zgodilo meni, ampak mojemu stricu. Vam ne smem lagati. Takrat sem bil jaz še otrok. Tudi tisto o oslu ne meni, ampak stricu. Z Vami se le drugače govori,« je menil, ko ga je poklicala sestra.

Pri igralcih je Andraha pripovedoval, kako je Mitre plašen. »Pet dni ima časa, a je že zdaj hotel v posteljo. Malarija vendar ni tako hitra, vsi veste. Da ni prišla žena, ga grize. Rekel sem mu, da ga ne mara.«



»Tega ne bi smel. Mitre je zelo občutljiv!« je vrgel Nikolaj. »Ne pozna šale. Če ni mogla, ni mogla. Ne bo imel miru!«

»Saj mu lahko rečem, če ti ni prav!« je vrgel Andraaka. »Za pokoro bi je ne maral! Škili in je že zgubana. Deset let mora imeti več nego on. In že on je ves siv.«

»Treba bi mu bilo povedati, ker s tem ni šale. Če začne siliti za ženo, ne bo nehal. Pretepel jo bo. Zmerom bo hujše. Pri nas jo je nekdo privezal na lestev in počasi rezal z nje kožo!« je dejal Nikolaj. »In Lackova žoga ga zelo grize. Nisem vedel, da ga bo tako prijel!«

»Zdaj boš še z njim držal!« je jezno kriknil Ahmed. »Kdo bo še z njim? Le naj pove, kdo?« Rasel je pred mizo, kakor bi ga vleкли iz zemlje. Za hip je bilo tiho, da si slišal curek, ki se je spuščal v školjko. Na dvorišču so vreščale opice, slišal se je klic otroka pri vratarju! Izhodna vrata so loputala in ropotala.

»Če ni prav, ni!« je dejal Nikolaj. »Tuhtal bo, tuhtanje pa ni dobro, tuhtanje utruji. Kdo se še ni utrudil?«

Andraaka je odložil kvarte:

»K njemu moram, da mu povem.«

Vsem nam je odleglo; Mitre se nam je začel smiliti, četudi je uničil Lacku igračo. Nismo tega povedali, ker nas je bilo sram, toda gledati ga nismo mogli, če je v kotu povešal glavo ali slonel pri svoji postelji zamišljen in trd.

Andraaka se je še dvigal, ko je Mitre odprl vrata.

»Tisto ni nič!« je zavpil. »Da boš vedel, tisto ni nič. O ženi mislim, Mitre, da se ne boš grizel. Časa ni imela!«

»Bo že prišla!« je klical Nikolaj.

»Nihče te ne ukrade!« je zavpil Ahmed, kakor bi ga obsedlo. »Ven ne smeš, domov ne prideš. Ona dela, kar hoče!«

Ni končal zadnje besede, ko se je Mitre postavil predenj.

»Povej, če kaj veš! Zakaj samo tako okoli, da človek ne ve, ali je kuhan ali pečen?«

»Nič ni!« je menil Andraaka. »Kar se reče na kliniki, ostane na kliniki. Vse si rečemo, pa ni, da bi delal prepis; pomagaj jim, da bodo tihi!«

»Če pa res tišči sosed za njo!« je dahn timer. »In Ahmed to ve! Mu je kdo povedal!«

»Naj tišči!« se je nenadoma oglasil Ahmed. »Če je takšna, kakor bi morala biti, se bo že znala ubraniti. Ali jo boš zavil v papir, ko greš z doma?«

## V

Iz sobe je priskakljal Lacko. Igračo je imel ter jo vihtel na vrvici. Jozo je hitel za njim. »Da ga ne vržeš na dvorišče. Da ti ne počije, da ga ne izgubiš na cesti.«

Lacko je parkrat zalučal v zrak, da se je posvetilo v soncu pod stropom. Zdelo se je, da je vse oživel na hodniku. Odleglo nam je.



vsem. Vsak je hotel loviti, če se je balon zaletel pod klop ali na omaro. Ko je švignil skozi trak prahu, se je videl v soncu kakor ognjen, samo zelenordeči pas čez njegovo sredo se je zasvetil kakor mavrica.

»Jaz sem mu ga prinesel!« je vpil Jozo.

Vsi so vedeli, da Jozo nima denarja, zato se mu je Nikolaj zasmejal: »Ti že ne!«

»Jaz! Ali ni res?« je pokazal name.

Ker sem pokimal, so bili vsi v zadregi. Za hip so pozabili, kje je Lacko. Jozo je zrasel v njihovih očeh; tega bi si ne bil nihče mislil. Zdaj so vedeli: Jozo je Lacku kupil, kar ni Mitre in ne drugi. Vsa zadrega in veselje se je spremenilo v jezo. »Mitre bi ga bil moral, zakaj si ga!«

»Kdo bo čakal?«

Na hodniku se je čul pok.

»Kdo je pa sedaj?«

Vedeli so, da se je razpočil balon, ki ga je kupil Jozo. Privoščili so, Nikolaj je povlekel:

»Dolgo ni bilo!«

Jozo je za hip prisluhnil. Na hodniku se je zaslišalo ihtenje. Lacko je grabil ostanke ter hlupal. Take žalosti še nisem videl. Plazil se je pod stol ter brisal smeti in pljunke, potiskal v stran zažgane žveplenke in čike, ki so jih razvneti kvartavci rajši metali na tla, kakor bi jih v krožnik.

Jozo je planil k fantku.

»Ne jokaj, saj imam še enega, samo pazi, da ti spet ne poč!«

Onemeli so, ko ga je prijel za rame ter peljal v sobo. Niti besede nismo mogli spraviti, ko je izginil skozi vrata ter se je njegova velika glava posvetila v soncu, ko je odprl.

»Na vse misli!« je rekel Andraka.

Jozo je spet prišel iz sobe. Sedel je pri klopi, ki je bila pri vratih. Tih in nem. Čez čas je prišel tudi Lacko.

Andraka se je nasmejal.

»Vidite, da ga nima!«

»Imam!« je zaklical Jozo. »Spravili smo ga, da bo kaj trajal.«

»Zdaj pa še ti, Mitre, če ga je Jozo, ni tvojega: ti si še dolžan!« je silil vanj Ahmed.

Mitre je mahal, kakor ne bi mogel do besede.

»Ali sem kaj rekel? Zdaj nimam, toda kupil ga bom! Fedja bi ga moral, njemu sem dal, a se je rajši vozil!«

»Kdo ga je razbil? Ti ali Fedja, a?«

»Z vami se res ne more!« je stisnil. »Vse sem dal, kar sem imel, zdaj pa tako. Fedja je zapravl, zakaj tako? Njemu nič, niti za smet ne rečete! Na!« je zamahnil Ahmedu.

Bogve, kaj bi bilo, če se ne bi bil Ahmed zadel v mizo. Zato je Mitre ubežal v kabinet ter naglo zaprl vrata za seboj. Ahmed je



robantil pred njim, trgal papir, ki je bil nalepljen na omari, ter bil kakor besen. Prišel je Slavko ter ga s težavo spravil stran. Po čelu mu je kapljala kri. Bolniki smo v strahu trepetali, kaj bo. Prevrigel je igralsko mizo, zalučal stol proti Andraki, utrgal vrvico, ki se mu je zapletla pod noge ter ljuto bil okoli sebe.

»Ubijem ga, ubijem!« je vpil. Silak je bil; vedeli smo: če zagrabi Mitra, ga ubije.

»Turek jel« je razsodil Nikolaj. »Turek ne pozabi!«

Po tem hudem dogodku sem omahnil na klop, Jozo je bil tam, kakor bi mu vse nič ne bilo mar. Držal je roko pod brado ter se mu je videlo, da nekaj razmišlja.

Nisem še prav sedel, ko se je odmaknil, kakor bi me ne poznal. Ni spregovoril besede, samo mrko je gledal in molčal. Nenadoma se je obrnil do mene:

»Vem, zakaj ste prišli in kaj hočete! Denar! Vsega imam, tu je in vsega dam. Tu je!« je bruhnil jezo. Molil je desnico; na njej je bilo šest dinarjev. »Balona veljata štiri, ostane še to! Še to!«

Njegov glas se je topil; pogledal sem mu v oči. Bile so solzne. Gledal me je, ko sem spravil v denarnico.

»Ne dajajte mi, ne dajajte mi!« je brisal solze.

Nisem dal. Prvi hip! Potem se mi je zdelo hudo. Segel sem spet v žep. Videl je mojo kretnjo ter zamahnil z roko.

»Ne dajajte mi; naučiti se moram, da ne vzamem. Tako so rekli!« Stegnil je roko ter vpil: »Ne dajajte mi, ne dajajte mi!«

Ne vem, kaj me je obšlo: nisem mu dal. Mirno sem spet vtaknil denarnico v žep ter izvlekel dozo. Molče sem mu jo ponudil. Jozo se je še ves tresel, ko je vzel cigareto. Mislil sem, da išče žveplenke, ko je za hip vstal.

»Saj imam!« sem rekel.

Jozo pa je spustil cigareto na tla. »Zakaj ste dali?« Omahnil je na klop.

## VI

Lacko je dobil družbo; Zdravka so prinesli kakor vrečo ter ga spustili na posteljo. Dve uri je bilo treba, da si je odpočil od dolge poti. Čokoladnega zajčka so mu postavili na omarico, priklonili se k njemu in rekli, da že še pridejo, zdaj morajo hitro na vlak. Vlak v Prijedor redko vozi in če ga zamude, morajo čakati do drugega dne. Da bo že pisal, kako in kaj, kar bo rekel zdravnik. Čokoladnega zajčka naj pazi, če ga ne more prodati. To zadnje se nam je zdelo čudno, šele drugi dan smo izvedeli, da mu ga je kupila neka gospa, ko so čakali na vlak.

Andraka se je široko zasmejal:

»Dobro vemo, kupovat pride v Prijedor, pa misli, da bo zdaj bolj poceni!«



Nikolaj je bil drugačnih misli.

»Zdravka je videla, zajčka je videla, denar je imela, vse to in nič več, pa je kupila. Pri vsakem dejanju vidiš več, kakor je res.«

»Pa ti vse veš!« je zagodrnjal Ahmed, ki je mrko stal pri oknu. Obveza na glavi mu je bila kakor turban, ko se je obrnil h gruči. Mitre ga je moral z ostro rečjo. »Kaj veš, kako je v Bosni! Za Novsko veš, v Bosni pa še nisi bil. Ali si bil kdaj v Brodu, da ne vprašam v Sarajevu? Ali veš, kako se pije pri nas kava, ki jo izpijete na dušek?«

»Nehaj, nehaj, nihče ni bil po svetu, samo ti! Vse te pa le ne bo veljalo! Prvo besedo hočeš, vse bolje veš! Kdo bo še ostal, če pa res vse veš. Ali nisi rekel, da si kupil Lacku čevapčičev, a jih nisi, da si Fedji dal cigaret, a jih nisi, da si oženjen, a nisi, da si bil ranjen na cesti, a so te pretepli, ker si jih napadel.«

»Pa bolje vedi, če je prav!« se je otresel.

»Že vedo!« je rekel Nikolaj, kakor bi drugi govorili. »Ne vem, zakaj vse obrneš? Če je bilo tako, praviš, da je bilo drugače. Vse naj bi bilo po tvojem. Mitre je rekel, da lažeš.«

»Še enkrat!« je zarohnel Ahmed.

»Mitre, sem rekel, in ne jaz. Zdaj vpiješ nad menoj!« Vlekel je dolge brke ter malomarno križal roke na prsih.

»Mitre, praviš, Mitre!«

»Kdo pa?«

Ahmedu se je potegnil obraz. Zasukal se je na peti ter pljunil, kakor bi imel grenke kapljice v ustih. Napravil je nekaj korakov, ko se je zasukal. »Da je Mitre rekel, si rekel!«

»Ali naj si izmislim?«

Pri mizi so spet bili kvartavci. Niti njim ni šlo od rok, ki so bili igralci kakor ogenj hudi. Nekaj jim ni šlo v glavo. Fedja je danes prinesel Lacku žogo in Nikolaj jo je spravil, ker je imel fantek še ono, ki mu jo je prinesel Jozo. Z Zdravkom sta sicer barantala za zajčka, toda Zdravko je bil takoj dražji, če mu je Lacko obljubil toliko, kar je hotel prej. Vedeli so, da muči Zdravka žoga, toda Lacko mu ni hotel dati, zato sta se zgovarjala o pecivu, ki ga je Lacko dobil v kuhinji, o češnjah, ki jih bo že kdo prinesel, o backu, ki ga bo Lacko gotovo še imel. »Tristo jih imamo, če ne nekaj manj!« je vzkliknil Zdravko.

Zdaj je bil Lacko užaljen.

»Pa kaj drugega!«

»Kje je Fedja dobil denar?« si je nazadnje glasno dal duška Nikolaj, vrgel kvarte na mizo ter se dvignil. »Ne igram več!«

»Pa še jaz ne!« je zagodrnjal Jozo. »Kje je Fedja dobil denar? Kaj komu mar? Imel ga je, kaj bi?«

Kvartavci so zmetali na kup. »Da ga ni kje ukradel! Mitre je renčal nad njim, zdi se, da je bilo Fedji preveč! Ali komu kaj manjka?«



Pregledali so žepe, nekaj jih je šlo tudi v sobe; odpirali so nočne omarice, nikomur ni manjkalo. Vračali so se spet na hodnik ter že od daleč kazali z rokami, da jim ni nič zmanjkalo. Brez besede so stali na hodniku; palico, kdor jo je rabil, so tiščali v pesti, Nikolaj se je oprijemal cevi ter lezel h klopi.

»Kje je Fedja dobil denar? Ali ste mu ga dali vi?« se je k meni obrnil Andraka.

Ker sem odkimal, je bila med njimi še večja zadrega. »Gotovo ga je komu vzel že prej?« je menil Ahmed. »Hranil ga je, zdaj mu je bil Mitre zmerom za petami, pa se je otresel.«

»Malarijo ima Mitre!« je dejal Nikolaj. »Čez štirideset ima. Samo ječi; sestra mu je že podložila glavo. Česa si vsega zdravniki ne izmislijo. Onemu tifus, tebi malarijo, drugemu pirifer; če bi ne vedel, da pomaga, bi mislil, da samo zato, da se zde učeni. Mitre stoka. Bo že bolje. Če te tu vzamejo v žehto, veš, da te opero, četudi prideš iz nje kakor oskubeno pišče. Samo da se ne lojiš in da se sam sebi ne smiliš. Če se, potem ne hodi sem. O, poznal sem nekoga, ki je ubežal, a se potem le vrnil. Kaj vrnil? Potem so ga prinesli! Ker ni mogel nikamor, je ozdravel!«

Ahmed se je nasmehnil: »Kaj pripoveduješ? Bolje vemo, kakor ti. Prej smo bili tu in bolje vemo. Zdi se, kakor bi se bal ti. Igraj svojo harmoniko in ne boj se!«

»Če me boli! Vsakdo bi se bal, če bi ga bolelo. Kakor bi spekel, če mi sestra Kaja brizgne v roko. Za dve minuti, toda vpijem ne!« je trdil Andraka.

»Samo za hip!« se je hotel opravičiti Nikolaj.

»Vsak ima svoje težave!« je razsodil Andraka. »Mene zelo zdeluje sopara. Sedeš v kad, spustiš, zavrtiš petelina, da te strese, čez hip že čutiš, kako ti šumi v ušesih. Prvič nisem znal; moral sem zvoniti, tako me je peklo. Če ne bi v trenutku prišel Lojz, bi bilo po meni. Niti stopiti nisem mogel.«

Lagal se ni, ker res ni mogel stopiti, ko so ga privedli na kliniko; poganjal se je z berglami, kakor bi bil ves trd in hrom. Zato tudi iz pare ni mogel peš.

»In Mitre?« je zategnil Ahmed. »Ali bo tudi on ozdravel? Kaj mu je?« Obveza se mu je tresla od nemira, ki se ga je polaščal.

»Kdo ve?« je mahnil z roko Nikolaj. »Zdi se, da tudi tu ni prav z njim!« je pokazal na čelo. »Včasi je samo strmel predse. Kakor ptič na gada. Odkar ima malarijo, stoka in maha z rokami, kakor bi lovil muhe.«

»Saj vemo!« je stresel Andraka.

»Vsi ne! Ahmed ne. Nisem ga še videl v naši sobi!« se je opravičeval Nikolaj.

Iz sobe št. 4 se je spet oglasil kapetan, da mu je padla odeja. Nato je začel vpiti. Klicali so bolničarja, Nikolaj je drsal do vratarja, ker bi bil Stevo lahko tam. Pridržal je vrata, ko je videl, da Stevo



nese Dizmo iz terapije. Dizma se ni mogel ganiti; ležal je v sobi št. 5 ter se obračal samo na zanki, ki je visela nad posteljo. Zadela ga je kap po levi strani, da ni mogel govoriti, samo grčal je ter z zdravo roko kazal, če je kaj hotel. Vedno se je smehljal ter mahal z zdravo roko, ko so ga nesli mimo.

Nosilnica, pogrnjena s sivo odejo, nas je tako prevzela, da ni nihče več slišal kapetana. Slavko in Stevo sta sopla, ker iz podzemlja je bilo dolgo ter sta morala po visokih stopnicah. Dizma je miren in zadovoljen dvigal roko ter pozdravljal. Nekaj je grčal, a ga nismo razumeli. Njegovo grčanje je prevpil kapetan.

Sestra Viktorija je hitela mimo.

Na kliniki se je čutil nemir, zdravniki so nekaj mahali, sestra Hortenzija je vsa preplašena nekaj šepetala. Čez čas je nekdo potrkal na profesorjeva vrata. Nato so vsi hiteli v sobo št. 4. Sestra Kaja je nesla štrcaljko. Kakor bi odsekalo med nami: pozorno smo vlekli na ušesa. Sobo so zaprli za seboj, slišal se je le moten hrup in nejasno govorjenje. »Zdaj je že dobro!« je prva prišla sestra Viktorija. Ko so se odprla vrata drugič, se je čulo iz sobe smrčanje. Iz nje je prišel profesor. Kakor bi zalotil šolarčke, smo se mu umaknili.

»Zdaj je spet dobro!« je dejal Stevo. »Ne moreš biti povsod!«

»Razjezil se je!« je pripovedoval Slavko. »Divjal je. Če bi bil mogel, bi planil na hodnik. Zdaj spi!«

Spet sta nesla nosilnico po hodniku.

Šunder in trušč je bil za nas, kakor bi kdo potresel žerjavice. Vse je mahalo, kričalo in vse bolje vedelo. Da kapetanu nič ne bo škodovalo! Kaj mu ne bi škodovalo? Vse to škoduje, ker ni, kakor bi moralo biti. Vsaka taka reč vrže človeka. Kaj bi vrgla nazaj? Prespi se, pa je! S silo! Vsaka sila škodi! Še zdravemu človeku, pa ne bi bolniku injekcija. Jeziš se, razsajaš, če si zdrav ali bolan. Sila ni dobra!«

Koliko so vedeli! Križem so govorili. Ahmed je stal ob strani ter se ni spuščal v besede. Če se je Andraška obrnil do njega, je skomizgnil z rameni ter si popravljal obvezo. Nikolaj je stal ob zidu ter se ni držal; mahal je z rokami ter vpil, da on že vse ve, naj ga poslušajo. Ker se je zagnal proti sredi, je omahnil na obraz.

»Primitel!« je zavpil Andraška.

Nikolaja so posadili na klop pred profesorjeva vrata. Oddihoval si je ter govoril presekano. Pozabili so za trenutek na kapetana in vse druge. Oddihoval se je, ponujali so mu vodo v zamazanem kozarcu, ki ga je Andraška prinesel iz sobe.

»Saj mi ni slabo!« je vpil Nikolaj. »Padel sem, slabo mi pa ni! Kakor da ste vsi brez pameti! Vidite!« se je vzpel pri klopi. »Držati bi se moral, pa sem se spustil! To je vse!«

Andraška je bil užaljen ter je izlil vodo v školjko. »Voda nikoli ne škoduje!« je mrmral.



»Eh, kaj! Voda še za čevlje ni dobra!« je zamahnil Nikolaj z roko. »Voda ni dobra, ali ne, Ahmed?«

Ahmed se je stresel. Njegove misli so bile čisto drugje. »Kako misliš?«

»Muslimani ne pijete vina!« je dvignil oči Andraka. »Prerok sam je prepovedal!«

»Pusti preroka!« je jezno in hitro zagrabil Andrako za roko. »Samo eden je!«

»Nisem vedel, da se ne sme!« je jecljal Andraka, ko ga je videl tako razžaljenega. »Pri nas lahko rečeš, kar hočeš. Nisem še videl koga, ki bi bil hud ter bi prijemal za roko.«

»Če pri vas, prav, pri nas pa ne!« je odločno zatrdil Ahmed. »Kakšnega Boga imate, da se ne potegnete za njegovo čast? Ali je Bog samo takrat dober, ko ga kaj prosite?« se je rogal. »Če ste bolni, če vam crka krava, če je nevihta, če ste izgubili? Dobro, da ga ne prosite, če kradete! V Kalabriji ga prosijo pomoči, ko gredo ubijati in ropati! Gotovo je naš prerok boljši. Mi se moramo potegniti za njegovo čast!«

»No, no!« je miril Nikolaj, ki si je že opomogel. »Po ljudeh ne smemo soditi; tudi pri vas so razbojniki in morilci! Če bi po teh sodili, bi rekli, da ste vsi, in bi delali krivico. Tudi pri nas je tako. Če takoj ne vzrojimo, ko kdo kaj reče o Bogu, je zato, ker ne maramo hrupa in krika!«

»Ali ni prav?«

»Seveda, seveda!«

»Če bi pa kdo kaj rekel o tvoji ženi ali materi, bi bil koj ogenj. Taki ste. Mitri sem rekel, da ga žena ne mara: ves je zbežan, leži na postelji in gleda v strop. Če bi rekel, da ga Bog ne mara, bi ne gledal. Ali sem mu kaj hotel?« je Ahmed pokazal obvezo.

»No, hotel si že!« se je oglasil Nikolaj.

Na te besede se je Ahmed obrnil ter izginil v sobo.

»Tako je vaje!« je skomizgnil Jozo. »Gorje, če bi ga kdo razžalil.«

»Zakaj pa ne drugi? Če se daste v Bosni, prav, jaz bi se ne.«

»Ubije te!« je rekel Jozo. »Nisem iz Bosne, a vem!«

»Pa me naj!«

Nekaj težkega je leglo nanje. Andraka je molčal hip, dva, potem ponovil: »Pa me naj, samo enkrat, dvakrat bi se zgodilo, potem ne več. Zdi se, da se še zdaj niste otresli občutka, da ste raje. Za življenje se tresete, kakor bi res bilo življenje, če je v večnem strahu. Niti hip bi ne hotel živeti, če bi bilo tako, niti za hip, pravim!«

»No, no,« je vpadel Nikolaj, »če si v uradu, ni bolje. Vsak hip te lahko odpuste, če nimaš deset let. In pri nas na progi? Samo nekoliko slabše pogledaš nadzornika, si že na cesti. Čim slabše je, tembolj tvoji tovariši vohunijo za teboj. Naš inženir na progi je



sicer napodil človeka, ki mu je hotel ovajati! Toda koliko jih je? Še veseli so, če izvedo. V Novski so takemu tiču le prišli do prstov. Vse, kar je napekel, je naredil drugi, dokler se ni opekel: sam direktor ga je videl. In ko je zjutraj prišel ovajat, ga je mirno poslušal. Do večera mu ni nihče rekel besedice. Zvečer so ga čakali orožniki pred pisarno, ko je direktorju še enkrat ponovil. Zapisala sta, kar mu je povedal in podpisala zapisnik, potem mu je direktor povedal, da ga je videl, ko je kradel. Toda onih, ki jih je ovadil, niso poklicali nazaj v službo!« je končal Nikolaj. »Krivica ostane krivica!«

»Šleve, šleve!« je zavpil Andraka. »Zdaj mi je Ahmed še mnogo ljubši.«

Slavko je prinesel lonec s kosilom. Po hodniku so začeli vpiti: »Večerja mastna!«

Vselej so tako vpili, tudi če so nesli kruh! Samo zjutraj, ko je Petra nosila kavo, so kričali, da jo je natočila pod kapom.

»Za take, ki samo ležijo, je še ta predobra! Kdo bo mleko?« se je smejala.

»Če ni šlo skozi Savo?«

Kosilo nam je prinesel Slavko.

»Večerja mastna!«

Sestra Kaja je molila naprej, za njo se je slišalo nerazločno mrmranje, samo amen je bil glasen. Začeli so ropotati krožniki, slišalo se je žvenketanje žlic in vilic; tistim, ki niso mogli iz sobe, so nosili noter.

»Ahmed bi zbežal tudi, če ne bi bil hud!« je dejal Andraka. »Kadar vidi, da homo molili, zbeži!«

»Pst, že gre!«

»Pravkar sem ti hotel nesti!« se je lagal Andraka. »Sekundo še, pa bi nesel.«

»Ni treba!« je odvrnil Ahmed ter Andrako hvaležno pogledal, kakor bi vse pozabil. »Nesi rajši Miju; odkar ne vstane, je vesel, če mu Lacko vrže žogo. Pravi, da svobodno leži in prepeva, da bo čez par dni šel!«

»Ne verjamem!«

»Jutri pa pojdem jaz!« je nenadoma spregovoril Fedja. »Kar je, je, so rekli zdravniki. Če ne bo bolje, ne vem, če kaj bo. Če nekoliko potegne sapa, me peče noga. Zdaj pa naj grem deset ur daleč!«

»Rajši povej, kako si kupil Lacku žogo!«

Fedja je sklonil glavo, kakor bi čakal, da ga kdo udari. Za hip je nastal molk, da si slišal, kako drsajo žlice po pločevinastih krožnikih.

Vsi smo prisluhnili. Gjuro, ki je bil majhen, je stegnil vrat ter pridržal grižljaj v ustih. Niti dahnili nismo. Oči so nam bile uprte v Fedjo, kakor bi osteklenele.



Fedja si je odkašljaj, zdelo se je, da se mu je zaletelo.

»Čemu bi pravil?« je vprašal. »To vem samo jaz!«

Niti besede nismo mogli več spraviti iz njega. Drugi večer, ko je Fedja že vsem želel zdravja ter odšel, so prinesli Dizmo. Iz kopalnice. Andraka je strmel vanj, kakor bi ga hotel z očmi.

»Kje si dobil srajco?« je stopil k njemu, ko sta bila Slavko in Stevo z nosilnico že skoraj pri vratih.

»Fedja mi jo je prodal za kovača!« je mirno in smehljaje se z znaki in grčanjem odgovoril Dizma. »Zdi se še dobra!«

»Saj je moja!« je bruhtal Andraka. »Seveda je dobra!«

»Revež je!« je dejal Nikolaj. »Fedja je revež!«

»Toda ti, Nikolaj, mu nisi dal nič!« je rohnal Andraka.

»Kovača bomo zbrali, da mu jo boš dal nazaj!« je predložil Jozo.

»Da ne bo prepira med nami!«

Nikolaj se je jezno obrnil.

## VII

**Z**dravko in Lacko sta se sprla; igrala sta se ter je bil Lacko pes. Lajal je in lezel po vseh štirih. Zdravko je sicer zajčka prijel, a mu je padel iz rok in pod posteljo. Tam ga je zgrabil Lacko z zobmi ter mu polomil rebra. Zdaj je Zdravko zahteval, naj mu ga plača. Kovača! Čokolada je veljala v slaščičarni pet dinarjev ter so Zdravku oponesli. »Toda toliko velja zunaj!« je rekel. »Tu je dražja!«

»Ali se nista igrala oba?« je rekel Ahmed. »Kdo ga je pojedel?«

»Nihče!« je dejal Zdravko. »Bil je grenak!«

»Potem pa ni nič! Če je bil samo za igračo, nič! Igrala sta se, doigrala, kdo bi se še pečal z zajčkom, če je bil grenak!«

Zdravko je začel jokati.

»Dobro, če se potolažiš, bomo videli!«

Zdravko se ni mogel utolažiti.

»Tudi prav!« je rekel Ahmed. »Obljubil sem, če boš tih, pa nisi. Nič!« Zaloputnil je vrata. »Lacko mu ni hotel plačati!« je rekel na hodniku Andraki. »Kaj bi razvajali fanta? Če se je igral, mora prenesti, kar prinese igra. Naj se navadi!«

Dizma je smehljaje se ležal v kotu na nosilnici. Čakal je, da ga poneso v terapijo.

»E, igra je vrag!« je grčal. »Vrag! Slavko, veš, igra je velik vrag! Če bi nje ne bilo, bi ne bilo treba meni k vam!« je sunkoma jecljal.

»Bi pa drugi, pri nas je vedno gneča!« je rekel Slavko.

»Vseeno: igra je vrag!« je sam pri sebi ponavljal, ko so ga nesli po hodniku.

»Vse je zapravil eno samo noč!« je s prstom kazal za njim Nikolaj. »Če bi se ga ne usmilil brat, bi še sem ne mogel: brat ga



je pripeljal, da se ozdravi; če se. Kap ga je zadela, ko je vrgel zadnjo kvarto. Zrušil da se je ter da so ga odnesli.«

Andraka in Gjuro sta stala za dolgo mizo in šivala odejo. Za odejo je bilo treba samo rdeče pisane cunje in rjuhe. Andraka je šival; zavihal je rjuho lepo čez odejo, pod rjuho je pogrnil cunjo, ki je bila po navadi zakrpana. Šili so bolniki ter so to opravilo imeli za zelo važno. Jozo je zbiral črke za ime novega bolnika, ki jih je pobelil na pločevinasto tablo, ki so jo obesili nad bolnikovo glavo. Bogve, kje so dobili belež, s katerim so vlekli čez črke. Nikogar ni motilo, če se je videl pod tem stari napis. Mitre bi rekel, da se je prišel zdraviti in je vseeno, kakšna je tabla, Mijo bi mu zato ne ugovarjal.

Jozo ni hotel več kaditi, češ, da se mu cigarete gnusijo! Po njegovem obrazu sodeč si videl, da mu misel nanje napravi res muko.

Čudili so se mu; ko mu je brat spet prinesel cigaro, jo je dal Nikolaju. »Kakor bi odrezal, je prišlo!« je trdil. »Ne morem videti tobaka!«

Lacko je prišumel s svojo žogo, ki mu je poskakovala na omaro in mizo, na vodovod in pod strop. Samo majhen pramen se je svetil skozi okno. Ko je planila skozi njega, se je zasvetila, kakor bi zagorela. Da ni hotel dati Zdravku, se je vsem zdelo prav, samo Dizma je zmajal z glavo, ko so mu povedali. Njegov obraz se mu je potegnil, z roko je odmahal ter se zganil v nosilnici.

Na koncu hodnika je nastal hrup. Če bi ukazal, bi ne mogli tako utihniti. Slišal se je samo ženski glas, ki se je ostro in drzno poganjal do bolnikov. Neka ženska je vpila, da ji je mož pustil na kliniki pas in par nogavic. »Za vse moram sama skrbeti! Saj ni bolan, len je; zdaj pa je pustil pas in par nogavic!«

»Ali so bile nove?« se je slišal Mijo.

»Nove? V bolnišnici nove? Kdo pa da v bolnišnico nove?«

»Potem pa niso bile vredne, da ste prišli. Koliko je bilo vse vredno?« je spet vprašal.

»Kaj bi pripovedovala, koliko je bilo vredno! Domov ni prinesel!«

»Če ni prinesel, je kje pustil!« je rekla sestra Viktorija. »Ali ne more po poti izgubiti? Tu ni nič! Ko je šel, je vse vzel.« Odklenila je omaro ter stikala po kljukah. »Nič!« je rekla.

Šla je še v veliko shrambo.

»Nič!« je spet začela ženska. »Tak lep pas! Če nismo imeli vrvi, smo telička privezali nanj. In otroke je tepel z njim. Kje najdemo drugega?«

»Če ni, ni!« je zarohnel Mijo. »Če ni, še cesar ne vzame, alo ven!«

Ženska je začela vreščati, toda Mijo se ni dal odgnati. Videli smo, kako je žensko pehal na hodniku proti vratarju, da so vrata loputnila, ko sta se zadela vanje. Na hodnik je prihitela Petra iz kuhinje in sestra Hortenzija iz bolniške sobe.



Strmeli smo, ko se je vrnil. Bil je rdeč v obraz ter sopel, kakor bi imel naduho. »Pahnil sem jo, da se je prekucnila na nos!« je dejal. Nihče od nas ga ni karal; ko je prišla sestra Viktorija, je rekla osorno:

»Tako ne smete, svoje išče!«

»Naj išče, kjer je, ne tu!« je zavpil Mijo. »Ali ste pas obesili za vrat? Ne, ne vidim!« je vpil. »In grda je bila, fej!«

Viktorija ga je potisnila v sobo. Na hodniku je bil mir kakor v mrtvašnici. Andraka je tiho popravljala svojo odejo, pločevinasta tabla je skromno ležala na klopi. Slišal si drsajoče korake Nikolajeve, še Lacko se je prihulil k steni. Čutili smo, da nekaj ni, kakor bi moralo biti, ter iskali prave besede. Kakor bi jo Bog poslal, je prišla po hodniku starikava ženica ter plaho gledala, na koga bi se obrnila. Ker je Andraka stopil mimo mize, je rekla: »K Mitru bi rada!«

Gjuro je nekaj hotel, pa mu je Andraka zaprl usta.

»Tam!« je pokazal.

Ženica je plaho obrisala čevlje, ki so bili pošvedrani in oglodani. »Lansko blato!« je godrnjal Andraka. Še na vratih se je obotavljala, da je Jozo zavpil: »Le naprej!«

Vrata so se zaprla za njo. »Ali nisi mogel ziniti, da ima mala-rijo?« je zarohnel Andraka. »Ali te kaj briga? Nič te ne briga, pa si le hotel otresti kljun!«

Gjuro je sedel na klopi, kakor bi mu pošla sapa, samo strmel je v Andraka in čakal še njegove plohe.

Ni poteklo deset minut, ko sta prišla iz sobe. On pred njo, tri korake plaho za njim ona. Mitre je žarel v obraz.

»Ne mara me!« je dejala in se vsa tresla.

Sedla sta v kot; Mitre se je obrnil v zid. Ona je sklonila glavo ter ni rekla besedice; gledala ga je in roka na stolu ji je trepetala.

Tako sta sedela molče kakor dva kipa. Mitre je nazadnje dvignil roko, ne da bi jo pogledal, ter zamahnil.

Vstala je: molila mu je roko, pa se ni ozrl. Gledal je v zid ter drugič zamahnil.

»Saj grem!« je zajecljala ter začela ihteti.

»Ne mara me, je rekel!« je ponavljala, kakor bi si hotela dopovedati. Vsa v solzah je šla po hodniku ter ni videla nikogar.

Jozo je planil k njej.

»Prisedla sem, ker je spal. Čez hip se je zbudil, gledal okoli sebe, tipal pod blazino, vlekel papir izpod glave ter mi dal! „Ne znam brati, dobro veš!“ sem rekla. „Pa povem!“ Kjer si bila zadnjo nedeljo, pa še pojdi! Nič več te nočem, tu je napisano!“ Obrnil se je v zid ter ni odgovoril. Ker sem sedela in čakala, se je obrnil ter pokazal vrata. „Zadnjo nedeljo? Zadnjo nedeljo so prišli otroci prvega moža! Deset let jih nisem videla!“ Obupno je gledala predse.



»In tega ne smem povedati, ker je nanje hud. Pravi, da mu delajo zdrahe in sitnosti! Nikoli mu jih niso delali.«

»Le potolažite se! Le potolažite se!« je mencal Jozo.

Ženica je neslišno izginila za voglom.

»To je Ahmed naredil!« je dejal Jozo.

»Ali pa Andraka? Čemu je šel pripovedovat, da ni mislil zares. Mitre pa vzame vse za resnico! Če bi Andraka ne mešal, bi se pozabilo!« je sodil Nikolaj.

»Zdaj naj bom jaz vsega kriv!« je zavpil Andraka. »Drugi ste rekli, da je prav. Kdo pa je vedel, kako bo razumel Mitre?«

Mitre ni rekel besedice; zdelo se je, da ni slišal. Stal je pri oknu ter grizel prste. Videlo se mu je, da ga je vsega prevzelo. »Zdaj je konec!« je rekel sam pri sebi. Sključil se je v dve gube ter nihče ne bi mogel reči, da je svoje dni ustavil splasene konje. »Zdaj je vsega konec!«

»Hudo ga ima!« je rekel Nikolaj. »Človek ne ve, ali ga bolezen ali kaj drugega!«

»Naj pride še Mijo, da se bo oženil. Dva dni si pripovedoval,« se je obrnil k njemu, »da se boš. Le pridi, ti že iztepem iz glave! Kaj ti je, če si sam? Nič! Ali komu odgovarjaš, če kam greš? Nikomur! Ali imaš druge skrbi? Nimaš! Le pridi!« je rekel Jozo. »Če je nas premotilo, ni treba, da še koga drugega!«

»E, tako pa spet ni in tudi Mitre se še pomiri in potolaži!« je dejal Andraka.

»Kdaj sem rekel, da se! Nikoli se ne bom! Tistega pisma ni mogla sama pisati, ker ne zna. Saj vem, kdo ji je pisal. Mene ne bo! Naj le ima študenta, naj ga ima, se ji bo že še kolcalo! In študent ji je pisal pismo. K njemu je šla in se smejala, ko sta pisala. Kje pa ona zna tako zastavljati besedo?« je mencal Mijo.

»Če pa je hotela lepo povedati!«

»Nič!« je besno lomil prste. »Nobena ni vredna, da bi jo pogledal.« Jezno je vstal.

»Čez dva dni in še prej ne bo več vedel, zakaj je bil takšen!« je dejal Andraka, ves vesel, da se je pogovor obrnil. »Mir hoče imeti vsak in kosilo opoldne tudi, zakrpane nogavice tudi! Če si bolan, če ne moreš sam, pride žena!«

»In razsaja radi pasu!« je rekel Nikolaj. »Samo sitne ne, samo sitne ne!«

»Kakršno Bog da!« je dejal Andraka.

»Ali pa vrag!« je rekel Jozo.

Nikomur se ni ljubilo. Ko je prišla sestra, da potrebuje odejo, še ni bila sešita. Andraka je razlagal, da se mu je zaplela nit.

»Rabimo odejo; hitro, hitro!« In je sama vzela nit. »Če bi čakali vas, bi lahko pričakali jutra!«

Vsi so bili slabe volje. Prizor med Mitrom in ženo jim ni hotel iz spomina. Kako se je obrnil v zid ter skril glavo, kakor bi se



hotel obvarovati hudega pogleda! Mrak je legel v kote in se širil počasi in oprezno. V sobo št. 4 so prinesli odvetnika, ki je zadel z avtom ob vogal, zato kapetan ni več vpil. Zdaj je odvetnikova žena slonela pri možu in kapetan je grizel ustne od bolečine, toda molčal. Ker je gospa kadila, je kapetan prižigal z ogorkom. Nihče ni hotel prižgati luči, nihče ni kvartal, nihče ni govoril. Hodnik je bil, kakor bi ne bilo nikogar. Le voziček, s katerim se je vozil Risto iz sobe št. 6, je škripal, kakor bi žuborela voda ter lahko lezel po hodniku. Čutilo se je, da prijema za platišči, ko se poganja, nato se je slišalo njegovo hrkanje in pljuvanje v ruto, lahko škrtanje na trdem predmetu, ki ga je nekdo vrgel na cementni tlak. Curljanje vode v školjki pri steni, glas Petre, ki je vpila nad Stevom, njegov ostri odgovor, da je ne briga. Sestre so imele večerjo, samo stara sestra Osana je počasi šla v sobo št. 2. Bolniki so tiho odhajali.

Zdaj je prišel Ahmed. Vsi smo se čudili, zakaj je bil redko-beseden že dva dni. Nocoj je obstal pri oknu ter gledal na dvorišče. Videl ni nič, ker so opice že spale. Potem je stopil h klopi pred profesorjevo sobo, tipal obvezo ter nekaj pripovedoval samemu sebi. Nikjer ni imel obstanka, nekaj ga je mučilo, da je stisnil zobe in zaškrtal, da bi se slišalo, če ne bi Risto spet začel voziti. Ahmed se mu je ognil, ko je pripeljal k njemu. Ni mu bilo za razgovor.

»Naj gre v posteljo!« je vpil glasno Andraga v sobi.

Ko sem stopil z »gospodom« Aleksejem skozi vrata, je Ahmed strmel sredi hodnika v tla.

»Ai si kaj zgubil?« je vprašal »gospod« Aleksej.

»Nič!« se je okrenil v stran. »Nič!«

Na hodniku je bilo soparno; nad mestom je visela nevihta. Okna so morali zapreti, ker je udarjal vihar ob šipe. Na dvorišču je gnal v kot smeti in papir. Opice so se kriče stiskale v kletkah, kuncev je bilo vsak dan manj, ker so jih tiste dni zelo rabili. Ždeli so po kotih in zdelo se je, da vdano čakajo smrti. Tisti večer so praskali po žici, kakor bi hoteli zadnji hip uiti. V sobi št. 6 je bilo okno še odprto; kakor bi hotelo vse odpihniti, se je zdelo, če je kdo odprl vrata. Bolniki na hodniku so vpili, zmerjali in si zavijali glave. Samo Lacko je smel brcati svojo žogo povsod; njemu ni nihče rekel besedice. Ker je še zmerom vlekle, je Mijo odtaval v sobo. Slišal se je iz nje vik in prepir, kričanje in zmerjanje. »Ali naj se zadušimo?« »Pa se dajte; nobenega ne bo škoda, če ste tako občutljivi!« »Kdo pa je bolj? Še čutim ne sape, pa že vpijete!«

»Nak, prepiha ne bo! Tudi v vagonu ga ne sme biti!« mu je pomagal Nikolaj.

»Kaj nas briga vagon? Če si ti pri železnici, bodi, nam veter ne škoduje!«

Nikolaj je zaprl okno, ker si Mijo ni upal. Odprli so spet, preden je šel iz sobe. »Nobenega obzira ne poznate!« je vpil s hodnika.

»Tu smo mi gospodarji!« je vpil hreščeč glas.



Vse je bilo nemirno: Mijo je tožil, da mu trga po rami. Vse je postalo razdražljivo. „Gospod“ Aleksej si je zavil glavo ter zamrmral, da ga boli; vedeli smo, da spet noče govoriti z nami, »ki se ne znamo vesti«.

Mitre je stal pri zidu, kakor bi ne mogel hoditi. Začela ga je tresti malarija, toda se ni zmenil za vročico. Prišla je sestra Kaja, da ga spravi v posteljo. Ubogal jo je za trenutek ter šel v sobo. Ni poteklo pet minut, ko je bil spet na hodniku.

»Prej je vpil nad menoj,« je jezno dejal Mijo, »sam pa se ne zmeni!«

Res smo se vsi čudili. Mitre se je delal, kakor bi hotel v stranišče, ko je zavil okoli vogla. Pozabili smo nanj, ko je Gjuro prigugal glavo po hodniku.

»Tam sedi!« je pokazal. »Glavo tišči z rokami in sedi!«

»Naj sedi!« je žolčljivo rekel Mijo. »On se je oženil star, jaz se pa še mlad nočem!« Videlo se mu je, da je žalosten. Nikomur ni povedal, da mu je dolgčas po dekletu. Ni ga strpelo, spet je izginil za voglom.

Mitra bi čisto pozabili, če ne bi Lacko privpil iz sobe. Čez hip smo čuli, kako Mitre govori. Igral se je s fantkom.

»Takega fantička imam tudi jaz. Koliko let imaš? Šest? Toliko, kakor moj Mitja. On je Mitja, ne kakor jaz. Žena je rekla, da je Mitre tako, kakor bi si lomil jezik. Če je Mitja ali Mitre, moj je. Ali mislite, da ni? Kaj veste? Kako naj bi bil sosedov, če ga tistikrat ni bilo doma! Žena je res rekla, da si zlomi jezik, zato je Mitja,« je nekomu pripovedoval.

»Prav takšen je moj Mitja! Šest let ima!«

»Starec!« je zaničljivo ugotovil Mijo. »Ali ne greš v posteljo? Zakaj smo prišli, če se ne mislimo zdraviti. Vročico imaš, sestra Kaja te je zapodila, ozdravil bi rad, pa razsajaš po hodniku!«

»Nič mi ni!«

Mijo se ni zmenil za njegove besede. Škilil je k vratarju, vrata na stopnice so se majale; njih škripanje je bilo kakor pridušeno dihanje. Skozi malo odprtino se je zablestelo. »Ona je!« je kriknil Mijo. Preden se je kdo zavedel, je bil pri vratih. »Ni!« je dahn timer, ko se je ozrl po stopnicah. »Podobna, a ni ona!« Zgrnili so se okoli njega, naj pove. »Snoči sem bil spet na očesni kliniki. Da ji je steklo desno oko, da je prišla, da ji ne bi še levo. Kakšno roko ima. Njeni prsti! Roko mi je dala!«

»Nič več!« je čistil ustnik Jozo.

»Druga je bila in ne Silva, in ne učiteljica,« se je otresal. »Mlada je in lepa. Ni dala samo roke, vprašala je tudi, če bom še dolgo. Koga so še vprašali, kaj?« se je napel.

»Nič več?«

»Ali ni to vse? Roko je dala in vprašala je, če pridem jutri.«

»Mnogo ni!« je malomarno dejal Jozo. Andraka je prikimal.



»V začetku! Pozneje se že zmenimo več!«

»Zato si se danes nališpal, kaj?« je rekel Nikolaj.

»Zato!« je prostodušno dejal.

»Samo kolinske vode je porabil za dva kovača!« je nadaljeval Nikolaj. »Ves se je zmočil, ne rečem, da jo je samo razpršil,« se je obrnil k nam. »Srajco in hlače, plašč in robec. Da v sobi smrdi! Prej mu ni. Kakor bi obrnil dlan, je dobil občutljiv nos!«

»Če je ona boljšega poklica!« je zamahnil. Smejali smo se. Mitre je z Lackom norel na hodniku; slišalo se je fantovo vpitje in njegovo renčanje. Jozo je radovedno pokukal:

»Da bi videli. Mitre leze po vseh štirih in Lacko ga jaha. Morate pogledati!«

Z nami se je obrnil. Po hodniku je prisopihal Mitre in Lacko mu je vpil v ušesa. Njegovi glasovi so bili nejasni, a iz veselih kretenj si lahko sklepal, da je ves v ognju. Kakor bi jezdil pravega konja. Vpil je, stiskal kolena, bil po glavi, udarjal s copatami pod trebuh ter tiščal k tlom, ko si je Mitre hotel popraviti plašč.

Jozo je nekaj zaklical. Mitre se je hotel obrniti, ko je Lacko z vso silo udaril. Nihče ni videl, da je zadel Mitra v oko. Kakor bi zamahnil, se je Mitre spel pokonci ter vrgel dečka na tla. Nisi razločil klobčiča, ki se je prevrgel pred klopmi, ko se je slišal dečkov krik. Mitre je z vso besnostjo udarjal po njem. Strmeli smo v živi klobčič, ki se je pehal po hodniku. Hip, dva, ko se je besno zagnal vanj Ahmed. Samo zamigljalo je, nekaj je treščilo pod klop. Ahmed je udaril z nogo, kakor bi mu pohajala sapa. Čuli smo grčanje in hropenje. Prevalil se je za spoznanje, toda Mitre ga je spet pritisnil za vrat. Kakor bi se mu povrnila moč mladih dni. Začeli smo vpiti. Mijo se je vrtil na mestu ter ni mogel od zmedenosti nikamor; še preden je pristopil, je Mitre ves opraskan in krvav planil na noge.

Kakor bi nas udarilo po glavi; Mitre je spet besnel, divje in blazno je gledal okoli sebe, kakor bi nič ne videl. Roke so se mu tresle.

Za majhen hip je ogledoval svoje roke, potem se obrnil, odprl vrata, da so udarile, kakor bi jih snel, ter planil skozi. Slišali smo, da nekdo vpije pri vhodu. Ko je Stevo stekel za njim, je stal vratar Polde na vrhu stopnic, ki so držale k težkim vhodnim vratom ter kričal, da je nekdo ušel. Godilo se je vse kakor bi trenil in nihče ni mogel spraviti besedice iz grla.

Temna gruča se nas je zgrnila pri polodprtem oknu, pod katerim so vreščale opice. Ahmed je mirno in osteklenelo razprl roke pri klopi; na vratu so se mu poznali modrikasti sledovi in lise in razodevali, kje so ga stisnili Mitrovi prsti, obveza mu je zdrknila na oči. Zdaj smo razumeli: če bi bil videl, bi Mitre ne bil ubežal.

Zunaj so začele biti ob šipe debele kaplje in opice so ostro vreščale, vse prestrašene v nevihti.